

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Ik ben met Christus gekruisigd

Ik ben met Christus gekruisigd.
Gal. 2 : 19.

Ik ben met Christus gekruisigd.
Ja, dat zegt Paulus.

Maar is dat niet een vreemde uitspraak? Heeft Paulus werkelijk aan het kruis gehangen? We lezen in de Evangelieën wel, dat twee moordenaars met Christus gekruisigd werden. Maar is dat ook met Paulus gebeurd? Daar lezen we toch niets van!

* *

Om iets van dat woord te verstaan, laten we op Paulus' levensloop letten.

Paulus — hij heeft het meermalen verzekerd — was van jongs af een man-van-de-wet. Reeds als kleine jongen werd hij daarin onderwezen. En later leidde de grote leraar Gamaliël hem in alle geheimen daarvan in. Al wat orthodoxe joden over de wet leerden had Paulus gretig in zich opgezogen. En die wetskennis was in hem allesbehalve een theoretische kennis, een kennis die alleen zijn hoofd, zijn denken beroerde. Neen, vanaf het moment waarop die wet voor hem ging leven, legde Paulus er zich met felle hartstocht en ijzeren zelfzucht op toe die te houden. Het werd zijn levensideaal geheel naar die wet te leven. Vroeg de God van Israël dat niet? Als het om het volbrengen van de wet ging, was hem niets te veel of te zwaar. En Paulus deed dat met een „volkomen hart”. Hij was geen knoeier of huichelaar. Een „dubbele boekhouding” was hem volkomen vreemd.

Het was voorts Paulus' overtuiging, dat hij door middel van deze wetsvolbrenging „klaar” kon komen bij God. Zeker, dat kostte ontzaglijk veel. Het vergde de inspanning van alle krachten. Men moest er alles, alles voor over hebben. Maar als hij rusteloos zwoegde en ook voor het zwaarste offer niet terugdeinsde zou hij toch zeker eenmaal als „rechtvaardige” voor God kunnen staan met het triomfantelijke: Heere, ik heb gedaan wat Gij eiste — nu is het Uw beurt! Leid mij nu als loon voor mijn trouwe zwoegen in in Uw eeuwig paradijs.

Zo was Paulus de zwoeger-onder-de-wet. Taai, onverzettelijk was hij dag in dag uit bezig met het „werken”, het zelf-doen, het zelf-verdienen. Voor genade was er in zijn leven en denken geen plaats. De gedachte daaraan verfoeide, ja, haatte hij. Een mens moest werken. Dag in dag uit. Met de inzet van alle kracht. Zonder ooit te mógen of te kunnen rusten.

Maar als men zo ploeterde en daarin slaagde, dan bereikte men ook iets groots en schoons. Want dan maakte men van zijn leven een monument ter ere van Jehovah. Dan bouwde men van zijn werken voor de God der vaders een dom, welks torens tot in de hemel reikten.

* *

Maar zie, opeens was het als een bliksem

in Paulus' leven ingeslagen: **Zo kom ik er nooit!**

Ik méende elke dag vele goede werken te doen — maar in feite doe ik niets anders dan zonde. Ik méende al meer bij God in de gunst te komen — maar in plaats daarvan slaat Gods vloek al feller op mij neer. Ik méende met behulp van de wet steeds verder omhoog te komen naar God toe — maar ik zink met die wet al dieper in de afgrond van het verderf. Ik meende met al mijn wetswerken een heiligdom te bouwen voor de God van Abraham, Izak en Jakob — maar ik ben rusteloos bezig met het oprichten van een muur van zonde en schuld, die mij ten slotte geheel en voorgoed zal afscheiden van God en zijn eeuwige heerlijkheid.

Ja, Paulus zag het opeens met volkomen helderheid: al wat ik met mijn werken en zwoegen deed was uiteindelijk niets anders dan het bedrijven van de allergrootste, de door God meest gehate ongerechtigheid. En toen Paulus dat verstond, toen stortte het huis, waaraan hij reeds zoveel jaren had gebouwd als met donderend geraas ineen. Toen beleefde Paulus het radicale faillissement van zijn leven.

Hoe Paulus dat opeens zo zag?

Wel, hij aanschouwde Jezus Christus! Hij zag Hem, hangend aan het kruis. Hij ontdekte, hij „kende” de gekruisigde Christus!

O zeker, honderden hebben Jezus aan het kruis zien hangen. Millioenen hebben van de gekruisigde Christus gehoord en werden daardoor misschien wel hevig geschokt. Maar wat Paulus overkwam was iets gans anders. Het ging voor hem leven, het werd voor hem werkelijk, het greep hem tot in het diepst van zijn ziel, dat Jezus Christus aan het kruis hing in zijn plaats! Ja, Paulus zag de Heiland hangen aan het kruis in de donder en bliksem van Gods eeuwig gericht. En het drong met onweerstaanbaar geweld tot hem door: **Dat ben ik. Daar hang ik.** Jezus Christus nam het mijne aan: mijn onbeschrijfelijk hoogmoedige hart, mijn door en door verdorven natuur, mijn grenzenloze ongerechtigheid. En dáárom hangt Christus nu in het laaiende vuur van Gods eeuwige toorn. Hij hangt aan het kruis voor mij!

* *

Dat is voor Paulus een levenservaring geweest — en het blijft dat voor alle gelovigen — die in de volle zin des woords verpletterend is.

Nooit en nergens worden wij zo radicaal, zo vernietigend veroordeeld en neergeslagen als door het kruis van Jezus Christus. Wat wij van onze zonden en ongerechtigheden in ons kunnen zien, ook bij het grondigste zelf-onderzoek, is alleen maar de buitenkant daarvan. Als we willen ontdekken wie we werkelijk zijn voor God en wat we werkelijk dóen voor zijn aangezicht — vroom of onvroom — dan moeten we opzien naar de gekruisigde Christus. En als we Hem zien zoals Hij is, dan blijft er niets, niets van ons over. Dan kunnen we alleen maar kreunen

UIT DE INHOUD:

Ik ben met Christus gekruisigd	C. V.
„God éérs, God vóór alles, God bóven alles, God alléén	C. V.
Laat uw licht also schijnen	H. J. J.
Ballade van den Boer	J. B.
Meester en leerling (V)	G. P.
Bibliotheekverslag 1956—1957	P. D.
Elkander recht doen	B. T.
Boekbespreking	D. v. D.
Persschouw	
Kerknieuws	

vanwege onze onuitsprekelijk zware zonde, vanwege onze onmetelijk grote schuld.

Als christenen van het kruis horen, zijn ze bijna als vanzelf geneigd aanstonds te gaan zingen: In het kruis zal 'k eeuwig roemen en geen mens zal mij verdoemen.

Laten we oppassen!

Want dat is niet het éérste waar het kruis ons toe wil dringen. Het kruis van onze Heiland is vóór alles verschrikkelijk. Er is geen ontzettender ding in Gods wijd heelal dan het kruis van Golgotha. Voor onze Heiland niet en ook voor ons niet. Want door dat kruis worden wij radicaal en totaal en permanent door God zelf veroordeeld. Aan het kruis komt steeds door op ons neer Gods eeuwig gericht, de eeuwige verdoemenis.

Ik zei: door het kruis worden wij permanent veroordeeld. Aan het kruis komt steeds door op ons neer Gods eeuwig gericht.

Inderdaad, zo moeten we dat zeggen! Want zo zegt Paulus ons dat voor. Hij schrijft letterlijk: Ik ben steeds door met Christus gekruisigd. Ik hang altijd door met Christus aan het kruis. Ik ben en blijf een met Christus gekruisigde. Ik-zoals-ik-geboren-ben; ik-zondaar-van-nature; ik-de-naar-mijn-aangeboren-aard-zo-mateloos-hoogmoedige — ik hang steeds door in Christus aan het kruis. Dat wil zeggen: **Gods oordeel gaat in de gekruisigde Christus ononderbroken naar mij toe en slaat altijd door op mij neer!**

Dit met-Christus-gekrusigd-zijn is dus niet iets dat éénmaal geschied is en daarom voor goed voorbij is. Het is geen phase in ons leven, die achter de rug is en waar we nu voor goed van af zijn. Neen, dit gekruisigd-zijn-met-Christus gaat hier op aarde nooit voorbij. Het wordt nooit een „overwonnen standpunt”. En daarom blijven Gods kinderen belijden dat ze „midden in de dood liggen”. Daarom klagen ze steeds door, dat ze met hun zondig leven „zonder ophouden Gods heilige geboden overtreden”; daardoor „zijn heilige toorn” tegen zich „verwekken” en naar zijn „rechtvaardig oordeel” op zich laden „de eeuwige verdoemenis”.

Zie, dat is het eerste van wat Paulus bedoelt met die wondere woorden: „Ik ben met Christus gekruisigd”.

Maar het is niet het enige en ook niet het beslissende.

Daarover volgende week.
C. V.

„God ééerst, God vóór alles, God bóven alles, God alléén”

In het onlangs in het nederlands vertaalde boek van Prof. Benoit „Calvijn als Zielzorger” wordt ons een boeiend beeld gegeven van Calvijns prediking omtrent de vreze des HEREN.

Dat spreekt eigenlijk vanzelf. Want Benoit tekent Calvijn als zielzorger, speciaal uit diens brieven.

Deze brieven — met die welke áán Calvijn werden geschreven — zijn een ongelofelijk rijke bron van kennis. Zelfs in meer dan een opzicht.

Men heeft wel eens gezegd, dat men uit deze brieven b.v. de worsteling van de reformatorisch-gezinden in Duitsland van ongeveer 1540—1560 nagenoeg volledig kan leren kennen. Ook voor de kennis van het strijden en lijden der franse hugenotenkerken zijn ze van onschatbare betekenis. Bizondere waarde hebben ze voorts voor het leren verstaan van de verhouding tussen grote reformatorische figuren als Luther, Melanchthon, Bucer, Farel, Viret, Bullinger enz. Deze mannen treden in Calvijns brieven als levend op ons toe. We horen ze spreken. We zien ze in hun geloof en in hun zwakheden. Duidelijker dan door welke uiteenzetting ook, ontdekken we de verschillen in karakter en inzicht, welke tussen hen bestonden en zo ontzaglijk veel kwaad hebben gedaan in de van de pauselijke tyrannie bevrijde kerken.

Speciale betekenis hebben deze brieven uiteraard voor de kennis van Calvijn zelf. De bekende bazeler theoloog Paul Wernle deed daaromtrent eens een merkwaardige uitspraak. Men kan die vinden in zijn 'Geleitwort' bij de voortreffelijke duitse bloemlezing uit de brieven van Calvijn, welke door Rudolf Schwartz werd samengesteld. Wernle verklaart daarin, dat men in het begin van deze eeuw in Duitsland omtrent Calvijn veelal niet meer wist, dan dat hij Servet verbrandde; Genève tyranniseerde; de beoemde, maar weinig gelezen, Institutie schreef en indirect de grondlegger van de hugenotenkerk werd. De meest bekende duitse Calvijnbiografen, Kampschulte en Cornelius, ontwierpen voorts, in hun als zeer grondig en onpartijdig geprezen studies, een beeld van Calvijn, dat overwegend ongunstig was. Wernle kon daarom in zijn colleges over Calvijn alleen dan warm worden als hij aan zijn verontwaardiging over het treurige lot van Calvijns tegenstanders in en buiten Genève lucht gaf!

Maar zie, dat veranderde radicaal en voorgoed toen hij kennis nam van Calvijns brieven. Daaruit rees een gans andere Calvijn voor hem op, dan die welke de genoemde auteurs hem hadden voorgetekend. De Calvijn van de brieven was een man die bewogen meeleed in alle oorlogsellende welke over de broeders in de duitse landen werd uitgestort; die zuchtte onder de gescheurdheid van de evangelische kerken en wanhopig maar vergeefs worstelde om de eenheid daartussen te herstellen; die het éne na het andere martelaarsjaar der franse broeders doorleed en op hoop tegen hoop hier en daar de kiemen van de nieuwe kerk zag ontstaan; die zich de noden en moeiten van allerlei buitenlandse kerken aantrok als raakten die hem voluit persoonlijk; bovenal als een man, die een wonderlijk trouwe vriend en broeder was voor al zijn vrienden en in alles wat hen overkwam, bewogen en warm, kortom: christelijk, meeleeftde.

Inderdaad, de Calvijn van de brieven is de van de liefde brandende, zichzelf verloochende dienaar van Christus, die zich eerst geheel aan God en daarna en daarom aan de broeders gaf. Hij is een man in wie men de werkelijkheid ziet van het door hemzelf eenmaal gesproken woord: „Om werkelijk bedroefden en beladenen te kunnen troosten, moet men niet een bovenmenselijke moed opbrengen als van ijzer en staal, maar met diep medelijden bewogen zijn. Een mens is eigenlijk nooit in staat een ander in zijn leed te troosten, tenzij hij zich indenkt in diens lijden, zich als het ware op diens plaats stelt. Het is onmogelijk de juiste woorden te vinden om het lijden van de naaste te verzachten, als wij het niet ook zelf voelen, en er ten diepste door zijn geraakt.”

Is het een wonder dat Melanchthon een-

maal verklaarde, dat hij aan het hart van Calvijn zou willen sterven?

Maar deze velerlei betekenis van Calvijns brieven vormt toch nog niet de wezenlijke waarde ervan. Want die moet men daarin zoeken, dat Calvijn door zijn duizenden brieven, gedurende vele jaren, mannen en vrouwen van allerlei volk en taal, ontwikkeling en positie, voorhoudt wat in de verschillende situaties en complicaties waarin zij leven, en van waaruit ze hun vragen en noden Calvijn voorleggen, de wil des Heren is.

Het ging Calvijn in zijn brieven zeker niet om een delicaat litterair spel. Evenmin besprak hij daarin op geestige, pikante of diepzinnige wijze — en dan natuurlijk vrijblijvend — de theologische, kerkelijke en politieke vragen van de dag. Neen, Calvijn worstelt in zijn brieven om zijn broeders, die in een strijd op leven en dood gewikkeld zijn, op de HERE te wijzen, en hun Diens wil bekend te maken. Calvijn vermaant, waarschuwt, bestraft, bovenal: hij vertroost. Zijn brieven bevatten daarom een prediking zo concreet als maar mogelijk is. Want zij gaan in op zeer speciale noden, moeiten, situaties van zeer bepaalde personen. Een bonte reeks van mannen en vrouwen ontmoeten we in Calvijns correspondentie. Koningen en koninginnen, staatslieden en veldheren, aanzienlijken en eenvoudigen. Vooral ook de medebroeders in het ambt. En dan speciaal de vervolgd, gevangenen, die na kwellende verhoren te hebben ondergaan, in afschuwelijke gevangnissen wachtten op de marteldood.

* *
*

Het is onmogelijk in een enkel krantenartikel een overzicht te geven van wat aan geestelijke schatten, aan schriftuurlijke rijkdommen uit de brieven van Calvijn in het boek van Benoit ons wordt geboden.

Ik doe daarom maar een greep.

En dan wil ik er vooral op wijzen hoe doordringend en aanhoudend Calvijn het zijn lezers voorhoudt, dat zij en alle mensen, **altijd en overall, en in alles wat hun overkomt, bovenal, en feitelijk alléén, met God te doen hebben. Met de almachtige, barmhartige God, die in Christus onze Vader wil zijn.**

De scholastieke theologen redeneerden honderduit over een 'eerste oorzaak' — dat was God — en over 'tweede oorzaken' — de creatuurlijke gegevenheden —, waardoor de dingen geschieden zoals ze geschieden. Maar die tweede oorzaken werden door hen steeds meer verzelfstandigd. En zo werd God door hen al meer naar de achtergrond geduwd en onzichtbaar gemaakt. Calvijn moet van deze speculaties niets hebben. O zeker, hij heeft terdege oog voor de werkingen van de schepselen. Hij ziet heel goed hoe de mensen bezig zijn. En vooral ook hoe de Satan woelt. Maar daar ver bovenuit en daar midden in, is allesbeheersend en alle aandacht opvragend **de levende God**. Niets geschiedt buiten zijn wil, noch in de natuur, noch in de mensenwereld. Alles komt ván en bestaat dóór Hem. Hij is de enige handelende oorzaak in het heelal. En al wat geschiedt is enkel en alleen openbaring van zijn goddelijk plan. Zo valt er geen druppel regen op de aarde en kan er geen wind waaien zonder een speciale opdracht van God. Eveneens is de geschiedenis in haar veelbewogen en onstuimige voortgang geheel bepaald door Gods wil. Revoluties, oorlogen en volksverhuizingen, maar evengoed de gewoonste gebeurtenissen in het dagelijkse leven, zijn een uitvloeisel van Gods besluiten, zijn zijn daden. „Niet alleen hemel en aarde en alle redeloze schepselen worden door zijn voorzienigheid beheerst, maar ook de plannen en de wil der mensen, zodat Hij hen voert tot het doel dat Hij zich heeft gesteld”. Leven en dood zijn daarom in Gods hand.

In een aangrijpende brief die Calvijn zond aan een vader, die een veelbelovende zoon verloor, schreef hij: „De Here heeft uw zoon die Hij u zelf had geschonken en aan uw handen had toevertrouwd, weer tot zich genomen. Voor een tijd had Hij hem een plaats in dit leven aangewezen, maar Hij heeft hem

weer teruggeroepen”. Ziekten, lijden, kortom alles wat ons overkomt, worden door God gezonden. Van Hem is eveneens de genezing en opheffing uit de druk. Als gelovigen gevangen genomen, verhoord, gemarteld worden, dan doet Góð dat. Hij leidt zijn kinderen in die verschrikkingen. Voor Calvijn verdampen om zo te zeggen de mensen die in deze misdaden actief optreden. Het is God die zijn kinderen als aan zijn hand het martelaarschap tegemoet voert.

Het geloof in déze God, in de levende, werkende, allesbeheersende God, schittert op uit alles wat Calvijn aan zijn broeders en zusters schrijft. God is niet een verre God ergens hoog in de hemel. Hij is niet een idee, een principe, een oorzaak. Neen, hij is de **levende, handelende, nabije, bekende God**. Deze God roept, beveelt, zendt, Hij kastijdt en zegent, Hij werpt de mensen in het stof maar richt hen ook weer op om een taak te verrichten, waarvan zij nooit hadden gedroomd en bekrachtigt hen met een kracht, die zij niet meer de hunne kunnen noemen. In aanbidding voor deze levende, nabije God, gegrepen door diens majesteit en genade, komt Calvijn op het punt waar hij niets meer ziet dan God alleen. Alles verbleekt voor zijn verbijsterde ogen bij de verblindende heerlijkheid van diens hoge majesteit. En ver boven leven en dood, geluk en ongeluk, achter de geschiedenis, in de duisternis van de gevangenis, en bij de vlamme brandstapel schouwt hij in aanbidding de levende God, wiens wil wordt volbracht ten spijt van de bozen, ja soms door middel van hen.

Uit dit geloof in de levende God vloeit nu als vanzelf voort, dat de mens niet zichzelf, maar geheel en volstrekt God toebehoort. „Wij zijn niet van onszelf: laat dus niet onze rede of wil in onze daden en plannen de heerschappij voeren. Wij zijn niet van onszelf: laat ons dus niet dit ons ten doel stellen, dat wij zoeken wat ons naar het vlees nuttig is. Wij zijn niet van onszelf: laat ons dus voor zover het mogelijk is, onszelf en al het onze vergeten. Aan de andere kant: wij zijn van God: laat dus zijn wijsheid en wil al onze handelingen leiden. Wij zijn van God: laat dus tot Hem, als tot het enige rechte doel, alle delen van ons leven streven. O welk een vordering heeft hij gemaakt, die geleerd heeft, dat hij niet van zichzelf is en de heerschappij en het bestuur over zichzelf aan zijn eigen verstand onttrokken heeft, om het God te laten toekomen.”

God ééerst, God vóór alles, God bóven alles, God alléén — dat is het kernbegrip van Calvijns prediking. Dat is ook de inhoud van zijn oproep, om altijd en boven alles alleen Gods eer te zoeken! „Wees er overtuigd van, zo schreef hij aan een evangene, dat uw leven mij zeer kostbaar is. Maar het staat noch aan u, noch aan mij ons ervan vrij te stellen, dat wij niet boven honderd levens de eer van Hem zouden stellen aan Wie wij alles verschuldigd zijn.”

* *
*

Ik kan tot mijn spijt niet meer noemen van de rijkdommen, welke dit boek ons zo gul biedt.

Het is allereerst een ontstellende gewaardwording als men zich in dit boek verliest. Wat een gans andere wereld gaat dan voor ons open, dan die van de huidige, halfslachtige, verziekte, gecamoufleerd of openlijk naar de wereld hunkerende, christenheid. Wat een gans andere wereld ook dan die van een naar macht strevende of ook formalistische of verrationaliseerde kerkelijkheid. Want in dit boek krijgt voor ons gestalte wat het ware dienen van God is. Het zichzelf vergeten en verloochenen omdat God en zijn Zoon Jezus Christus inderdaad alles zijn geworden. En daarom is dit boek ook een heerlijk boek. Als we het ondergaan ademen we in de klare, zuivere lucht van het Koninkrijk Gods. En in ons groeit de blijdschap en de vrede, die het deel is van hen die alles in deze wereld loslieten, omdat ze naar waarheid kunnen zeggen: Wie heb ik nevens U in de hemel. Nevens U lust mij ook niets op deze aarde.

Het zou goed zijn als speciaal ambtsdragers dit boek elk jaar een keer aandachtig in zich opnemen.

LAAT UW LICHT ALZO SCHIJNEN¹⁾

I.

De ondertitel van het in de noot genoemde boek maakt de bedoeling van dit werk duidelijk. Hij luidt: „Onze omgang met de buitenkerkelijke naaste in de jongeren-wereld”. Het is deels een verhandeling over het werk van „Jeugd en Evangelie”. Dat is een beweging die oorspronkelijk uitging van een groep jonge mensen in de niet-vrijgemaakte Gereformeerde kerken, die zich bezonnen over de vraag hoe de niet-kerkelijke jeugd voor het Evangelie zou kunnen worden gewonnen. Ze bezonnen zich niet alleen, maar gingen ook aan de slag. Wie weten wil hoe dat werk begon en hoe het zich ontwikkelde kan in dit boek terecht.

Men ging uit van de stelling, dat de jeugd moest worden gewonnen door de jeugd. De jonge belijdende leden van de kerk moesten zich inzetten om jonge mensen, die het Evangelie niet kenden, voor Christus te winnen. Men zou het werk van „J(eugd) en E(vangelie)” kunnen karakteriseren met de slagzin: Door de jeugd — voor de jeugd. Men wilde aanvullen wat aan de officiële evangelisatie-arbeid ontbrak. De kinderen konden bereikt worden door het werk van de Zondagsschool. De ouderen waren bereikbaar voor de gewone Evangelisatie-arbeid met haar commissies, huisbezoek, leatuurverspreiding enz. Maar de jeugd van de wereld werd eigenlijk aan haar lot overgelaten. Deze jeugd wilde nu „J en E” trekken. Men erkende, dat dit eigenlijk moest gebeuren door woord en daad van de leden der kerk in de verschillende natuurlijke levensverbanden: op het kantoor, in de fabriek, op het karwei, in de buurtgemeenschap enz. Men zag echter dat hier bitter weinig van terecht kwam. En wilde de activiteit van de gemeente prikkelen. Een groep jongeren, eerst in Amsterdam, later in vele steden en dorpen ging aan de slag. Men organiseerde (met zo weinig mogelijk organisatie) contact-avonden, kampen, weekends enz. Al wilde men zo weinig mogelijk organisatie, ik heb de indruk dat er toch heel wat georganiseerd werd. Wie wil weten hoe dit werk werd aangepakt, welke methoden men volgde, voor welke gevaren men zich moet wachten, enz. enz., leze dit boek. Breedvoerig — m.i. voor buitenstaanders wel een beetje al te breedvoerig — wordt hierover geschreven.

Maar de strekking van dit werk in twee delen (van elk ongeveer 125 blz.) gaat verder. Prof. Dr. J. H. Bavink zegt het in een „Ten Geleide” zó: „Maar de wezenlijke strekking ervan gaat daar ver boven uit. Dit is in dat éne woord te zeggen, dat boven een van de hoofdstukken staat: algemene dienstplicht. De Kerk hier in Nederland en ook buiten onze grenzen begint er langzamerhand iets van te verstaan, dat wat wij evangelisatie-arbeid noemen een benauwende noodzaak begint te worden in onze dagen, waarin de verwereldlijking van het leven zulke verschrikkelijke afmetingen aanneemt... Er worden evangelisatiesamenkomsten belegd, periodieken verspreid, lezingen gehouden. Maar in het grote geheel gezien zijn we boven het stumperen en tasten nog niet uitgekomen, we weten nog niet hoe het moet. We gaan er ook wel iets van verstaan, dat de normale voortgang van het evangelie moet geschieden via de doodgewone dagelijkse levenscontacten. Maar hoe? En hoe kunnen wij daarvoor meer oog krijgen en ook meer geschiktheid verwerven? Daar liggen toch vooral onze vragen. En die vragen kunnen niet door een strak theoretisch betoog worden beantwoord, maar ze moeten vanuit de levende werkelijkheid worden benaderd.”

Uit het bovenstaande blijkt al wel, dat dit werk een tweeslachtig karakter heeft. Om een uitdrukking te gebruiken, waarvan de schrijver blijkbaar nogal houdt: er is een „polaire spanning” in dit boek. D.w.z. de schrijver wil enerzijds het werk van „J en E” bespreken en mogelijk bekend maken, anderzijds spreken over evangelisatie in de bredere zin van het woord.

Wat nu het werk van „J en E” betreft, ik kan mij best begrijpen dat jonge enthousiaste christenen begaan waren met de nood der jeugd van de wereld. En dat zij zich afvroegen: hoe kunnen we die jongens en meisjes,

die zonder God en zonder hoop in de wereld zijn weer onder beslag van het Evangelie brengen. Ik kan in zekere zin bewonderen de ijver en de moed, die men betoonde bij dit pogen. Ik lees dat men soms jongens van de straat oppikte om zo te zeggen en ze bracht op een contactavond, in een christelijk milieu, om ze zo in aanraking te brengen met het Evangelie. En toch vraag ik mij af: Moet het nu werkelijk zo? Ik lees in het Ten Geleide, „dat de normale voortgang van het evangelie moet geschieden via de doodgewone, dagelijkse levenscontacten”. Dat is dunkt mij volkomen juist. Dan wordt de vraag gesteld: „Maar hoe?” Ik zou zeggen: op doodgewone wijze. Door als het te pas komt zich voor het Evangelie niet te schamen. Door bij gelegenheid „een goed woord” te spreken. En door een godzalige wandel. Zó heeft de Here Jezus het geleerd in de Bergrede: „Laat uw licht also schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien en uw Vader, die in de hemelen is verheerlijken”. Matth. 5 : 16. Dat geldt ook voor jonge belijdende leden der kerk. Evenals I Petrus 2 : 12 : „En houdt uw wandel eerlijk onder de heidenen, opdat in hetgeen zij kwalijk van u spreken als van kwaaddoeners, zij uit de goede werken die zij in u zien, God verheerlijken mogen in de dag der bezoeke”. Ik denk ook aan I Petrus 3 : 15 : „En zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk, die u rekenschap afeist van de hoop die in u is, met zachtmoedigheid en vrees”. Het komt mij voor dat niet alleen voor de twaalf apostelen, maar voor alle gelovigen, alle discipelen en discipelinnen van de Here Jezus geschreven staat: „Een iegelijk dan die mij belijden zal voor de mensen, die zal ik ook belijden voor mijn Vader, die in de hemelen. Maar zo wie Mij verloochend zal hebben voor de mensen, die zal ik ook verloochenen voor mijn Vader die in de hemelen is”. Matth. 10 : 32, 33.

Als de gelovigen dit belijden in hun gewone omgeving nalaten, dan zullen ze moeten leren dit weer te doen. En als de godzalige wandel der christenen gaat ontbreken dan zullen zij zich moeten bekeren. En als een kerk zó in verval is dat er van dit belijden en van de godzalige wandel niets terecht komt, dan zal het weinig baten als enkelen trachten op buitengewone wijze anderen voor Christus te gewinnen. Laten ze het maar op gewone wijze doen.

Het komt mij voor, dat men het werk van „J en E” zo gewoon mogelijk wil houden. Maar het is nu eenmaal niet gewoon, niet natuurlijk zou ik willen zeggen, maar buitengewoon. Contactavonden, weekends, kampen komen niet voort uit natuurlijke levensverbanden. Ik heb ook de indruk gekregen, dat dit werk maar moeizaam in stand is te houden. Het groeit niet. Ik lees dl. I bl. 85 : „De geleerden van „J en E” zijn de laatste jaren maar weinig in aantal versterkt. Wat dit betreft, moeten we met een beetje heimwee terug denken aan die eerste periode na Baarn 1946, waarin „J en E” in precies twee jaar tijd van een plaatselijke commissie van ongeveer 90 jongeren uitgroeide tot een landelijke beweging van een paar duizend man, verspreid over een 80 grotere en kleinere plaatsen. En thans, acht jaar later, komen we niet eens aan de twee duizend leden toe...”. De snelle groei in de beginperiode is deels te danken aan de tijd die velen toen hadden, maar er is ook een financiële zijde aan de zaak: „in de beginperiode zaten we aanmerkelijk beter bij kas. Zodoende waren er veel meer gelden beschikbaar voor de georganiseerde propaganda: er werden geregeld landelijke instructie-kampen georganiseerd en propaganda-tournees gehouden”. a.w. bl. 86.

Ik noem dit alles niet „gewoon” of „natuurlijk”. Het klopt ook niet, dunkt mij, met wat de schrijver zegt op bl. 42 van dl. I: „De contacten zijn er wel, die houden we immers zelf in handen: ik op kantoor en jij op de fabriek, een ander op school of in de collegebanken. Overal zijn ze aanwezig, op een geheel natuurlijke manier. Jezus Christus vraagt ons op zeer eenvoudige wijze voor Hem en Zijn komend Koninkrijk te werken. De oplossing van ons probleem hebben we

veel te ver gezocht”. Hiermee kunnen we het hartelijk eens zijn. Daarbij had men maar moeten blijven. Laat elk op zijn of haar plaats maar spreken en wandelen naar uitwijzen van het Evangelie. Als dit niet gebeurt dan is de werfkracht van de kerk weg. En dan helpen geen kampen en geen conferenties en geen contactavonden. Als ik mij vergis laat ik me graag onderrichten. Maar ik denk niet, dat bovengenoemde propaganda en organisatie kan bewerken wat de prediking en de arbeid op de catechisatie en de Schrift, die thuis gelezen wordt, niet kan bewerken. Laten we maar bij de gewone middelen blijven. Als deze niet baten doen buitengewone het ook niet. Aan dat niet-gewone van de contactkringen schrijf ik het ook toe, dat zoveel raadgevingen nodig zijn hoe ze moeten worden ingericht. Men moet oppassen voor het gevaar van een onderonsje of van een élite-gezelschap, de spanning moet er in blijven enz. Wie er meer van wil weten leze dl. II bl. 74 vv. Ik zou zeggen: neem een jongen of meisje, waarmee iemand contact heeft, mee naar huis en naar de catechisatie en naar de kerk. Dan is heel deze „ongeorganiseerde” organisatie niet nodig.

Eén punt wil ik nog bespreken, nl. dat van de interkerkelijkheid. „J en E” heeft een „interkerkelijke structuur” dl. I bl. 94, een welhaast „katholieke structuur” bl. 97. Vanzelfsprekend geeft dit moeilijkheden, waarvoor m.i. geen oplossing te vinden is. Want men wil niet onverschillig staan tegenover „eigen kerkverband”. Ook wil men geen onverschilligheid ten opzichte van de belijdenis. Het uitgangspunt is aldus geformuleerd: „Dat zij als belijdende leden van hun eigen kerkverband instemmen ten eerste met de drie Oecumenische Belijdenisgeschriften, waardoor zij zich verbonden weten met de algemene christelijke kerk; ten tweede met de drie Formulieren van Enigheid, door de Reformatie geschonken aan de Nederlandse Kerken”. I 98. In een officiële toelichting wordt dan dit gezegd: „Hoewel wij weten, dat deze belijdenisgeschriften in de verschillende kerken, richtingen, en modaliteiten — al dan niet met bindend gezag — nader uitgelegd worden, menen wij dat deze interpretaties binnen ons werk geen gelding moeten hebben”. Ik kan mij wel begrijpen hoe men hiertoe komt. Maar ik zou toch willen vragen: Kunnen leden van de niet-vrijgemaakte Geref. kerken een met bindend gezag opgelegd leerbesluit naast zich neerleggen, althans uitspreken dat dit geen gelding moet hebben?

Nog een andere vraag kwam bij mij op. Ik lees op bl. 95 van dl. II: „Een andere gewoonte in het kerkgaan is, dat wij als kamp gemeenschappelijk naar één kerk gaan: hetzij Hervormd, Gereformeerd, Christelijk Gereformeerd of Gereformeerd o.h. art. 31”. Nu vraag ik in volle ernst: Als ds. Vollenhoven leider van zulk een kamp was en de Geref. Kerk (Vrijgemaakt) was het dichtst bij, zou hij dan de kampgenoten leiden onder het gehoor van een man, van wie door het „kerkverband” van Ds. Vollenhoven is uitgesproken (mogelijk met schorsing en afzetting), dat hij niet waard is het Evangelie te verkondigen? Ik kan weer enige bewondering hebben voor de virtuositeit waarmee men op papier de moeilijkheden heeft opgelost, maar als we de zaken nemen zoals ze staan dan kan het zo niet. Is men overtuigd, dat het „vierde formulier” de waarheid belijdt, laat men zich er dan aan houden. Is men van het tegendeel overtuigd, laat men dat duidelijk zeggen en met woord en daad naar die overtuiging handelen. Wat er ook van kome. Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan synoden. Ik kan er in komen, dat men zich geneert tegenover de „buitenkerkelijken” voor wat men noemt „de kerkelijke verdeeldheid”. Maar ik wilde wel, dat men zich zó ging schamen over een leerbesluit, die niet naar de Schrift is, en over schorsingen en afzettingen, die men voor God niet kan verantwoorden, dat men zich hiervan vrijmaakte. Dat zou waarlijk oecumenisch en katholiek zijn in de goede zin van het woord. God geve dat we dit nog mogen beleven.

(Slot volgt).

H. J. JAGER.

¹⁾ Over en naar aanleiding van: Ds. H. Vollenhoven Evangelisch commando. dl. I Moderne strategie, Kampen 1956 dl. II In actieve dienst, Kampen 1957 Uitgever J. H. Kok N.V.

Ballade van den Boer

van J. W. F. Werumeüs Buning

*Er stonden drie kruisen op Golgotha,
Maar de boer hij ploegde voort.
Magdalena, Maria, Veronica,
Maar de boer hij ploegde voort.
En toen zijn akker ten einde was,
Toen keerde de boer den ploeg
En hij knielde naast zijn ploeg in het gras,
En de boer, hij werd verhoord.*

*Zo menigeen had een schonen droom,
Maar de boer hij ploegde voort.
Thermopylae, Troja, Salamis,
Maar de boer hij ploegde voort.
Het jonge graan werd altijd groen,
De sterren altijd licht,
Gods woord streed in de wereld voort
En de boer heeft het gehoord.*

*Men heeft den boer zijn hof verbrand,
Zijn vrouw en os vermoord:
Dan spande de boer zichzelf voor den ploeg,
Maar de boer hij ploegde voort.
Napoleon ging de Alpen op
En hij zag den boer aan 't werk,
Hij ging voor Sint-Helena aan boord
En de boer hij ploegde voort.*

*En wie is er beter dan een boer,
Die van de wereld hoort,
En hij ploegt niet, wat of er al geschiedt
Op dezen akker voort.
Zo menigeen lei den ploegstaart om,
En deed het werk niet voort,
Maar de leeuwerik zong hetzelfde lied,
En de boer hij ploegde voort.*

*Heer God! De boer lag in het gras,
Toen droomde hij dezen droom:
Dat er eindelijk een rustdag was
Naar apostel Johannes' woord.
En de kwaden gingen hem links voorbij
En de goeden rechts voorbij,
Maar de boer had zijn naam nog niet gehoord
En de boer hij ploegde voort.
Eerst toen de boer dien hemel zag
Zo vol van lichten schijn,
Toen spande hij zijn ploegpaard af,
En hij veegde het zweet van zijn aanschijn af,
En hij knielde naast zijn stilstaand paard,
En hij wachtte op God's woord.*

*Een stem sprak tot aarde, hemel en zee
En de boer heeft haar gehoord:
— „Terwille van den boer die ploegt
Besta de wereld voort!”*

Uit: *Negen Balladen* (1935);

Verzamelde Gedichten (1941), p. 185.

De kijk, dien Buning op het leven van den boer heeft, is zeker niet minder artistiek dan die van De Mérode, maar hij is niet meer schriftgelóvig te noemen. In zijn volkse ballade, in het licht gegeven drie jaar nadat De Mérode zijn loflied op het werk van den boer had gepubliceerd, treft ons een gedeeltelijk parallelle gedachtengang; maar die parallelle verbergt een diepgaand verschil van instelling ten aanzien van natuur en leven beide.

De ballade ¹⁾, met haar volksen toon van een oud en simpel verhaal (vaste zinswendingen, opzettelijk gebruik van denzelfden „regel”, éentonige rijmwoorden) heeft als grondgedachte dat de boer werkt en voortwerkt, wat er ook in de wereld gebeurt, omdat hij gelooft dat zijn werk het is dat de wereld in stand houdt. Dit wordt met verschillende voorbeelden geïllustreerd: Golgotha; Thermopylae, Troje, Salamis ²⁾; Napoleon. Als anderen door rampen getroffen worden, verliezen zij den moed en de kracht om voort te gaan — „zo menigeen lei den ploegstaart om” — maar de boer spant desnoods zichzelf voor den ploeg en werkt voort. En wie die van de wereld hoort en om wat er al in die wereld geschiedt, niet op dezen akker voortploegt, zou er beter zijn dan een boer? Want de boer heeft goed gehoord, en gewerkt. Hij vindt zijn rechtvaardiging bij God, in den droom.

Voor een vergelijking met het vers van De Mérode ligt de kern van de ballade stellig in de regels: „Gods woord streed in de wereld voort En de boer heeft het gehoord.” De inleider van Bunings „Verzamelde Gedichten” wijst er op, dat kenmerkend voor deze poëzie is een pantheïstische bewondering van de natuur en haar genererende krachten, vermengd met wat hij noemt „een traditievast betrouwen op God” ³⁾. Zo zullen wij ook deze regels hebben te verstaan: in pantheïstischen geest.

De liefde van den dichter voor den boer en zijn werk geeft fijne accenten. De boer, hij ploegt voort ook in den droom-om-de-rust! Het laatste oordeel voltrekt zich: de kwaden gaan links, de goeden rechts voorbij. Het deert hem niet. Hij werkt door, gevangen in den kringloop van zijn werk. Tot hij overweldigd wordt door den lichten schijn van dien hemel van het visioen. Dan knielt hij, maar... spant eerst zijn ploegpaard af, zorgt eerst voor zijn beest, en wacht zo op zijn rechtvaardiging. — Er is hier een merkwaardige parallelle met de eerste strophe. Drie kruisen stonden op Golgotha. Het leven der vrouwen: Maria, Magdalena, Veronica ⁴⁾, wordt door het éne tot in het diepst der ziel beroerd. Maar de boer ziet er drie, en de kromme rechtshandel met Jezus van Nazareth deert hem niet

zó zeer dat hij het werk er om staakt. Hij bewaart geestelijk afstand, al laat het hem niet gans ongeroerd. Hij ploegt rustig zijn akker ten einde en knielt dan naast werktuig en beest in het gras — en wordt verhoord. Hij mag doorwerken, hij kan doorwerken. Want wat er ook op Golgotha geschiedt — het moge belangrijker zijn dan enig ander gebeuren in de wereldhistorie, Buning plaatst het vóórop — daardoor bestaat toch de wereld niet voort! Ook de vroege dromen van Grieken en Perzen, en de late van veroveraars als Napoleon, wat zijn het anders dan voorbarige fantasieën, waardoor de boer zich toch niet kan laten ophouden! De wereld bestaat wel voort zonder die, in de „eeuwige” wisseling der seizoenen. De orde waarin de historische feiten zijn gerangschikt, legt een sterken nadruk op hun minderwaardigheid. Niet alleen gaat Golgotha vooraf aan hetgeen twaalf en vijf eeuwen eerder geschiedde — dit kan zijn reden hebben in de waarde, toegekend aan de christelijke traditie —, maar ook wordt Troje genoemd tussen Thermopylae en Salamis. Uit de historie klinkt geen zinvolle stem tot den boer. Maar

het jonge graan werd altijd groen,
de sterren altijd licht....
de leeuwerik zong hetzelfde lied....
Gods woord streed in de wereld voort
en de boer heeft het gehoord.

Het valt op dat Buning op het eind van het gedicht, in den droom, het onmiddellijke spreken Gods **anders gespeld** aanduidt als: **God's woord**. Hier, in de tweede strophe, is het Gods woord dat hij altijd hoort, zo lang en zo veel zijn hart zich richt op de levenwekkende krachten der natuur en haar cyclischen gang. Maar **God's woord** past slechts in den dichterlijken droom, als er een rustdag is, „naar apostel Johannes' woord.” De boer heeft goed gehoord, en gewerkt op de stem van Gods woord, zoals die tot hem kwam in de natuur, en ontvangt nu **God's woord** in den droom, tot zijn rechtvaardiging:

Een stem sprak tot de aarde, hemel
[en zee
en de boer heeft haar gehoord:
— „Terwille van den boer die ploegt
besta de wereld voort!”

Met deze in den zwaren zin van het woord gerechtvaardigde „geloofs-zekerheid” ploegt te allen tijde, naar de voorstelling van de ballade, de boer den akker der wereld, als een stukje ongevallen creatuur, aan gene zijde van goed en kwaad. Zijn „traditievast betrouwen op God” is niet bijbels meer; het is volkomen verwereldlijkt voor de schone illusie van een heel nieuw arcadisch ideaal. Aan het Woord van God is het wel verontzonken.

J. BOSCH.

¹⁾ In het merendeel van de moderne bloemlezingen en ook leesboeken voor het middelbaar onderwijs te vinden. Een ballade is een verhalend gedicht van geringe lengte en romantisch van toon.

²⁾ Thermopylae en Salamis zijn beroemde namen uit een der oorlogen van de Grieken en de Perzen, in de vijfde eeuw voor Chr. — Troje, een stad in Klein-Azië, is volgens de overlevering in de twaalfde eeuw voor Chr. door de Grieken verwoest, na een belegering van tien jaar. Aan den strijd voor Troje wijdde Homerus zijn wereldberoemd epos de *Ilias*.

³⁾ Maurice Roelants, in aangehaald werk, p. 17.

⁴⁾ Veronica zou volgens de legende aan Jezus op zijn weg naar het kruis een doek hebben gereikt, die zij met een afdruk van Zijn gelaat daarin zou hebben teruggekregen.

MEESTER EN LEERLING

C. Rijnsdorp: „Mijn Vader, mijn Vader . . .”
Uitg. Bosch & Keuning te Baarn 1946.

V: Vader-zijn

Evenals in het boek van H. M. van Randwijk dat wij bespraken, treedt ook in dit boek de Vader in bijzondere mate op de voorgrond. Dat is niet te verwonderen, wanneer wij bedenken dat het vaderschap het grondprobleem genoemd kan worden waarbij de auteur zijn lezers bepaalt. Dat de eigenlijke vader, de oude heer Adalbertus Zwingelspaan eigenlijk slechts in de aanvang van het boek ter sprake komt, en daarna niet meer, doet daarvan niets af, staat juist ten dienste aan een zekere *verrijning* van de gestelde problematiek.

Het zal voor velen ontdekkend óf moeilijk te verteren zijn wat Rijnsdorp ons hier over de vader vertelt. Ik geloof dat het én ontdekkend én moeilijk te verteren is. H. M. van Randwijk schilderde ons de vader met sarcastische pen en eigenlijk gezien van buitenaf, staande buiten de oude Kuyperiaanse kring. Rijnsdorp daarentegen tekent hem soms wel met spot, met een zeker plezier zijn onbenulligheden aangevend, maar hij beziet de vader van binnenuit, zonder dat de auteur het gereformeerde geloof losliet. Des te ernstiger hebben wij daarom nog ditmaal de gevaren ons voor ogen te stellen die hier getekend worden.

Vijf maal komt de vader voor in dit verhaal (pag. 5—16; 30—33; 40—46; 88—91; 96—99) en vijf maal tekent Rijnsdorp hem ons als de volmaakte huistryan. Het is alles onverbloemd en duidelijk voor ogen gesteld.

De mensen die Rijnsdorp tekent in deze roman zijn als de persoonlijkheden die Plato ons geeft in zijn dialogen: ze zijn gefantaseerd en toch ontleend aan de werkelijkheid; ze zijn wel eens lichtelijk overdreven en aan een beweging hart ontvloeden, maar we moeten na herlezing en veel overpeinzing erkennen: zo zijn er. En we bedenken dat lectuur van formaat mede het gevolg is van een bezonnen blik op de werkelijkheid en dat deze lectuur aan de lezer straks een dieper inzicht in die werkelijkheid verleent, *mits* de lezer dat betere inzicht *begeert*. Want wie tevreden is met wat hij weet, wie *alleen* maar wil vasthouden aan wat hij denkt en voor de waarheid houdt, wie niet toetst aan *hogere* norm wat hij aan geestelijk inzicht zich reeds heeft veroverd, zal nooit meer in staat zijn zelf de vreugde te kennen dat God ons ook inzake ons inzicht altijd meer wil schenken dan wij reeds hebben. Wie de pijn van de zelfcorrectie niet doorstaan wil, zal ook de vreugde niet kennen van de zelfvernieuwing, juist op punten waar men het aanvankelijk niet voor mogelijk zou hebben gehouden.

Wat het kenmerkende van de oude heer Adalbertus Zwingelspaan genoemd kan worden, is dat hij, weliswaar braaf man en trouw in de uitoefening van zijn religie, in zijn huwelijk en vader-zijn uiteindelijk alleen maar doet wat hij wil. De ijzeren wet van hetgeen hij heeft aanvaard en verwacht groeit geleidelijk aan van gewoonte tot vaste huiswet, waaraan zijn vrouw Josefine zich bij haar huwelijk blijkt onderworpen te hebben, waaronder zijn zoon Frederik (Freek), die aanvankelijk van niet anders weet, lijdt.

Nu komt het er niet op aan in welke mate deze dwangmatigheid in de opvoeding plaats vindt, beslissend is dat Rijnsdorp ons dit gevaar in het gereformeerde huisgezin aan de hand van talloze, schijnbaar kleine voorvalletjes, openlegt en de gevolgen ervan beschrijft. Al zijn voorbeelden, de kleine trekjes soms die hij aangeeft en de uitbarstingen die hij ons doet meemaken van „vaderlijk gezag”, zijn materiaal waarin hij ons dit ene aangeeft: hoe de vader hier de zoon van zich vervreemdt, zonder dat beiden er iets van begrijpen. Het is met dit alles als met de domheid van de figuren die Plato ons tekent: ze menen het heft van het wijs-zijn en gelijk-hebben juist in handen te hebben. Hier blijkt ons iets van de tragedie: het ten onder gaan door wat men nu juist meent goed te doen!

Wie de door ons reeds aangegeven fragmenten, waarin de vaderfiguur beschreven

wordt, opvat als *verhalen*, zal het boek wel teleurgesteld terzijde leggen.

Wie deze pagina's echter aanvaardt als tekeningen bevattend van een karakter en van menselijke verhoudingen, zal gaan verstaan voor wat aangrijpends Rijnsdorp hier in romanvorm waarschuwt. Wie eenmaal thuis raakt in wát Rijnsdorp nu eigenlijk te zeggen heeft, welke vlijmende aanklachten hij formuleert in deze onbenullige voorvalletjes en schijnbaar oninteressante verhaaltjes, staat voor de generale vraag: signaleert Rijnsdorp nu *louder* ficties in de gereformeerde zede van het huisgezin, JA dan NEEN?

Hoe intens arm tekent de schrijver ons hier het begin van de Zondag en de vreselijke kerkgang (pag. 13—14).

„Nerveus en zwijgend, niettemin veel etend uit gewoonte” (pag. 6), niét omdat de dag met blijdschap begonnen is, wordt ons de zoon Frederik Zwingelspaan getekend in dit ouderlijk milieu. Van werkelijk belang wordt aan de ontbijttafel slechts gevonden dat ze plots ontdekken dat het die Zondag Heilig Avondmaal is, en „dat ze niet op hun vaste plaatsen konden zitten”. (pag. 6). Als er tegen de gewoonte in gebeld wordt en de zoon naar de brievenbus wil snellen, vermoedend dat voor hem een boodschapje is bezorgd, veroorzaakt de vader een hevige scène vanwege dat „revolutionair gedoe hier op de Zondagmorgen”. (pag. 8).

Hier wordt ons de vader getekend die onbewust geen leven naast zich duldt dan dat volstrekt onderworpen is aan het zijne.

Als hij met zijn vrouw spreekt, luistert hij eigenlijk niet naar haar (pag. 30), en als zij hem iets vraagt, antwoordt hij vaak niet (pag. 9). Had dit alles tot een duidelijk conflict geleid, misschien was een oplossing mogelijk geweest, maar na „zo menige scène in hun verlovingsstijd” (pag. 88) heeft Josefine gecapituleerd voor zijn wil. Nu blijven er over *latente spanningen*, die veel meer kwaad doen dan een duidelijk conflict! „Zulke spanningen maakten haar kapot” (pag. 32).

„Zo van opzij tegen het licht gezien had z'n profiel onder de achteruitgeschoven hoed iets van een knagende rat” (pag. 10) — beschrijft Rijnsdorp ons zijn uiterlijk. Erger is dat hij, geheel onwetend, als een rat geknaagd heeft aan het levensgeluk van zijn vrouw en kind, door ze geen eigen plaats te laten in het gezinsleven dat zij met hem delen.

Geen familie in de stad, weinig omgang met vrienden (pag. 7), driften om niets (pag. 8), een alleen letten op de intellectuele prestaties met het oog op de toekomst van de zoon, een zich daarom gloeiend ergeren aan diens taak voor Grieks en de achteruitgang van zijn rapportcijfers, die een mogelijke overgang wel eens in gevaar zou kunnen brengen (pag. 11—12); even berouw over al zijn ruwheid en drift vlak voor hij aan het Heilig Avondmaal gaat (pag. 15); een zich werkelijk overall mee bemoeien (pag. 32—33), maar geen enkele aandacht voor wat de zoon nu werkelijk zelf boeide (pag. 42—43), een afweren van bezoek, en ook hier: „van z'n gewoonten te moeten afwijken stond voor hem met 'n zware ziekte gelijk” (pag. 45), en daarbij nog „honderd kleine, krampachtig volgehouden pretenties” (pag. 96) — Rijnsdorp heeft het niet onnodig geacht de concrete gereformeerde wereld wakker te maken voor deze gevaren die de mensen binnen het gezin kunnen bedreigen, zonder dat men er iets van beseft, omdat men nu eenmaal niet beter weet binnen het kleine gezinsverband, en dat nog temeer omdat alles zo keurig is ingebed binnen een oer-Christelijk milieu.

Fantaseert Rijnsdorp? Schildert hij dwaze ficties die nergens voorkomen? Of schildert hij ons met felle streken, met bijna fanatieke ernst een gevaar dat althans niet uitsluitend denkbeeldig is?

Maar ook hier de tragiek: „Z'n bedoelingen waren wél overwogen en goed. Een eindexamen, volgend jaar, met gemiddeld minstens 'n zeven, zou kans geven op een beurs. En dan zou Freek naar Smalstad gaan om voor dominee te studeren. De becijfering lag klaar, achter in de rechter bovenla van z'n schrijftafel. Want ook het financiële leven van den ambtenaar Zwingelspaan bewoog

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

zich langs vaste, zij het smalle banen”. (pag. 12).

De ijver voor de carrière van zijn zoon verslond echter zijn werkelijk vader-zijn. IJdelheid? De poging in zijn zoon te bereiken wat hij zelf niet had kunnen bereiken? Hij zou de eerste niet zijn die onder schijn van offer, en deels ook inderdaad met offers, eigen triumpfen wilde vieren op het bestaan van een zoon, die in feite geen keuze bleef dan te worden gelijk de vader begeerde dat hij worden zou, en dus niet gelijk de zoon zelf wenste.

Tussen de vrouw en de man is daar soms „de stomme aanklacht”, tussen de moeder en de zoon het geheime bondgenootschap dat de heer Zwingelspaan zo ergerde (pag. 13). Want hij vond haar toch tegenover zich, zodra „haar kind” onderdrukt werd door zijn gedrag (pag. 31).

En als de conflicten toch komen, wanneer de vader in veel móét capituleren, wanneer de zoon meer mag uitgaan, eigen brieven ontvangen en alléén zitten, „welke rechten vóór die Avondmaalszondag ondenkbaar waren geweest” (pag. 40), verstaat de vader één ding niet: dat afgedwongen rechten niets waard zijn in de persoonlijke verhouding en dat het proces der vervreemding voortgaat!

Wanneer de zoon dan plots Dr. Arjens hoort preken, hoort hij voor het eerst iemand vertolken wat hij religieus ten diepste zoekt en wil belijden. Ademloos hoort hij toe. En onbewust van wat er eigenlijk geschiedt, onbewust van wat hij altijd in zijn vader heeft gemist, kiest hij voor deze leraar en wil hij hem volgen. Het is daardoor dat hij toch straks zal kiezen voor de theologiestudie.

Typend is wat Rijnsdorp schrijft over het moment waarop hij zijn ouders deze studie-keuze meedeelt. Wanneer de heer Zwingelspaan de eindexamenlijst monstert, typeert Rijnsdorp hem met deze korte zin: „Z'n wensen waren vervuld”. (pag. 42). *Inderdaad*, zijn wensen waren vervuld, want de jeugdwensen van zijn zoon had hij nooit gekend!

Dan noemt Freek het woord van zijn keuze, terwijl zij huiswaarts wandelen: de Theologie. „Zij lieten hem beiden tegelijk los, zowel Adalbertus als Josefine. Hij had het gezegd met datzelfde voorkomen van rust en beslistheid, dat hij zich, onder de invloed van het vereerde voorbeeld van dr. Arjens, had aangewend. Z'n vader en moeder hadden dat niet volledig begrepen; ze hadden weinig aandacht geschonken aan de „ontdekking” van hun zoon. Dat hij zoveel harder en regelmatigiger was gaan werken, had hun genoeg gedaan. Adalbertus had daarin gezien het rechtmatig gevolg van z'n gezonde principiële opvoedkunde; Josefine de verhoging van menig stil gebed. Dat die paar boeken en overdrukjes zoveel invloed op hem zouden kunnen hebben, hadden ze niet gedroomd”. (pag. 42—43).

„Een poos liepen ze zwijgend voort, overstelpt van zonnescittering en geluk. Dus toch doet-ie de goeie keus, juichte het in Josefine. Dus toch naar Smalstad, dacht Adalbertus”. (pag. 43).

Waarschijnlijk hadden noch de moeder noch de vader er ooit over nagedacht of het karakter van de zoon met zich meebracht om levenslang dominee te zijn. Maar de

moeder vindt blijkbaar alleen de theologie „de goeie keus”. De vader is tevreden, als zijn zoon maar in Smalstad gaat studeren, „Smalstad, waarvoor Adalbertus, die ook z'n passies heeft, door 't vuur zou willen gaan”. (pag. 89).

Misschien was de keuze van Adalbertus voor Smalstad werkelijk doordacht, misschien zelfs vroom doordacht, misschien echter enkel even onbenullig als bijna al zijn opinies. Wat de lezer echter heeft te bedenken is dat het vreselijk moet zijn als men zó zijn zoon gebruikt om eigen passies uit te leven, in plaats van als vader het goede voor de zoon te zoeken. En voor alles te zoeken wat bij de gaven en het karakter van de zoon past!

Wanneer Dr. J. Arjens benoemd wordt tot theologisch hoogleraar te Breestad, breekt ook ten aanzien van de opleidingskeuze de storm las. Freek schrijft naar huis dat hij verder wil gaan studeren in Breestad, omdat Dr. Arjens daar nu doceert. Was anders te verwachten van een ontwakend student, dan dat hij naar vermogen en volgens eigen overtuiging zich de beste opleiding zocht?

De wens van Freek maakt de vader woedend: „Is-t-ie hélemaal... Wat een ongehoorde brutaliteit...!” (pag. 88).

Noch de vader noch de moeder begrijpen er iets van. Hoe zouden zij kunnen, waar ze zich nimmer hebben ingeleefd in het eigenlijke karakter en de werkelijke ontwikkeling van hun zoon? Ook de moeder heeft niet geleerd haar zoon te begrijpen en betreurt slechts de inbreuk van Freek op de Smalstadse plannen van zijn vader: „In sommige dingen is de ziel van Freek voor z'n eigen moeder een met zeven zegelen gesloten boek. Wat weet zij van 'n intellectuele passie voor het werk en de persoon van 'n gestudeerd man van rijpere leeftijd! Ze ziet slechts 'n schromelijk tekort aan kinderlijke erkentelijkheid en genegenheid”. (pag. 89).

De vader reist naar Smalstad om met Freek te praten, en nu ontladen zich van vaderszijde de verwijten (pag. 90), maar de zoon houdt vol en weet wat hij wil. Hem staat de zaak waarvoor hij strijdt voorop, en slechts de indringende lezer begrijpt hoe weinig hem de tegenstand van zijn vader wegen kon. Maar in dit alles is ook tragiek, tragiek van een vader, die met al zijn fouten, gelijk hij nu eenmaal was, toch zwaar lijdt onder dit alles. En al doorziet de vader de gronden niet, toch onderkent hij de ware situatie waarin hij ten aanzien van zijn zoon verkeert. Voor het eerst is het of de schrijver zich even aan zijn zijde schaart als hij opmerkt: „Maar Adalbertus, al moet hij het zonder vrouwelijke intuïtie stellen, voelt het beter, voelt het raak, in alle scherpste, zonder erbarmen. Hij is z'n zoon kwijt. O nee, voor hem is niet verloren de stille, gedweë, onderworpen Freek, die altijd met twee woorden spreekt, alstublieft en dank-U zegt... Dat is de ware Freek niet: de ware Freek heeft z'n vader gewogen en te licht bevonden en zich 'n anderen vader gekozen, die weliswaar nooit 's nachts met hem als baby heeft opgetrokken, nooit z'n kleren, schoolgeld en hoge doktersrekeningen heeft betaald, maar die toch maar voor 'n paar brieven en 'n preek een verering en toegenegenheid oogst, waaraan drie bloedeigen vaders zich zouden kunnen verwarmen”. (pag. 89).

Ten slotte beschrijft Rijnsdorp ons nog het sterfbed van dit duister vaderleven: „Hij sterft zoals hij heeft geleefd; z'n ware innerlijk blijft voor Freek verborgen. Was hij 'n ongelovige? Neen. 'n Christen? Freek weet het niet”. (pag. 97).

Wel bidt hij voor de stervende vader: „O God geef me toch deernis en red m'n vader. Ik weet zo weinig van hem af. Maar één blik op het kruis in geloof is voldoende. Hou hem het kruis voor, Here. Trek z'n blik eraan omhoog. En laat het ons weten, laat het ons zien, dat hij behouden is” — maar het kan moeilijk anders of de latente conflictssituatie, waarin de zoon reeds jaren lang geplaatst was door de tyrannieke vader, werkt ook hier door. Treffend raak merkt de auteur op: „In Freek strijden verdriet, redeloos berouw en machteloze woede”.

Verdriet om het sterven van zijn vader, berouw om de fouten die ook hij ongetwijfeld zal hebben gemaakt, maar het is redeloos, want hij doorziet de situatie niet. Maar juist omdat hij de situatie niet doorziet is er ook

machteloze woede dat hij gedoemd is op deze wijze en in deze verhouding aan het sterfbed van zijn vader te staan.

Ook hier geeft de auteur met een enkele, nauwkeurig samengestelde zin de situatie precies en voor de zich bezinnende lezer doorzichtig weer.

* *
*

Wat hebben wij van deze vaderfiguur te denken?

Fantasia? Caricatuur? Overdrijving? Leugen? Laster?

Het hier getekende beeld is toch te ernstig, de aanklacht te zwaar om ons daarvan in het kort met een schouderophalen te ontdoen.

De sleutel tot deze vaderfiguur is mijns inziens het volgende: *het ging de auteur niet zozeer om de vaderfiguur als geheel, alswel om diens eigenschappen, en met name om zijn grondfout weer te geven: diens tyrannieke aard!* Rondom deze ene, centrale karaktertrek is de vader van Freek als gereformeerd huisvader eigenlijk opgebouwd. Vandaar ook de tekening van de dwangmatige opvoeding, de vervreemding, de eindelijke opstand van de zoon, die ten slotte elders zoekt wat hij in de vader aan steun niet heeft ontvangen. Rijnsdorp is kennelijk van mening dat er gereformeerde huisgezinnen zijn, waar deze dingen bestaan, al heten ze naar buiten toe misschien prachtige gereformeerde gezinnen. En ook wanneer hij het gegeven beeld heeft vergroot en soms opgevoerd tot een caricatuur, is nog niet gezegd dat de gereformeerde opvoeding aan de hier beschreven euvels altijd zou zijn ontkomen.

Het gaat daarbij natuurlijk niet om de vraag of de uitwerking van het uitgebeelde kwaad is gelijk hier. Rijnsdorp stelt veeleer de algemene vraag of menige opvoeding in de gereformeerde wereld niet inderdaad is mank gegaan aan deze verholde tyrannie, gehandhaafd in de vorm van een „gezag is gezag” en naar buiten toe gesierd door het wapen der gereformeerde. Ook hier telt niet zozeer de mate als wel het beginsel, want reeds enkele druppels van deze alsem moeten een werkelijk gezinsgeluk ernstig belemmeren, ondanks alle andere verdere kwaliteiten die opvoeding en gezin bovendien plegen te bezitten.

Niet allereerst de uitwerking, maar het verschijnsel, het beginsel, de instelling van menige vader-zoon-relatie heeft Rijnsdorp willen aangeven. Oppervlakkigheid doet ons daarom dit boek ten aanzien van dit probleem snel ter zijde leggen, de beschreven aanklacht latende voor wat deze is. Maar de kenner der letteren weet reeds dat wanneer Rijnsdorp ons iets schildert, er méér aan de hand is dan een slag in de lucht. En de werkelijke kenner van het gereformeerde leven, gaat zich bezinnen of hij inderdaad niet in dit boek de schaduw-keerzijden getekend vindt

van het mensbeeld der „kleine luyden”, waarvan eens Kuyper en Colijn de allergrootsten waren.

Misschien is er meer mijmerij, meer bezinning nodig om onze houding tegenover dit boek te bepalen, dan wij gewoon plegen te zijn. En dan valt te bedenken dat échte bezinning steeds gepaard gaat met een proces, waarin *wij zelf* ongemerkt veranderen, en dat vergt tijd!

Het gaat Rijnsdorp inmiddels niet om de verhouding van Freek tot zijn vader, maar om de verhouding van Freek straks tot zijn theologische leermeester.

Met een duidelijkheid, die niets te wensen overlaat, geeft de schrijver aan hoe het kon gebeuren dat er zonen waren die zo „gebonden” konden zijn aan hun academische leermeester. Natuurlijk kunnen er ook geheel andere redenen zijn, en overal zal het weer anders liggen, maar Rijnsdorp geeft ons hier één nauwkeurig voor ogen gestelde reden: omdat menig vader niet genoeg heeft gegeven aan de zoon inzake wat hij behoort te zijn.

Rijnsdorp had ook een ander voorbeeld kunnen geven. Maar hij geeft ons de overwegingen die hij hier neer heeft geschreven. Zijn grondstelling ligt duidelijk: de te grote binding aan de academische leermeester wijt Rijnsdorp onder meer aan de stijl van menig gereformeerd huisgezin, waar de kinderen soms dwangmatig worden opgevoed, in een richting die vaak niet conform de werkelijke wensen van *het kind*, maar conform de begeerten van *de ouders* is. En dat terwijl de ouders vaak niet datgene aan de kinderen schenken waaraan zij zo grote behoefte hebben: het gesprek met de ouders over hún vragen, hún problemen, hún vaak nog onbegrepen gevoelens.

Is het te verwonderen dat toen Freek Zwingspaan thuis niets ontving voor zijn geestelijke ontwikkeling, hij het bij anderen zocht en van Dr. Arjens aanvaardde wat hij door zijn vader ook niet in *beginsel* geschonken kreeg?

Dat alles vormt de achtergrond van het religieuze drama dat Rijnsdorp ons in zijn boek „Mijn Vader, Mijn Vader...” tekent. Ook hier vormt het gezinsleven de proloog van het mensenleven.

(Wordt vervolgd).

G. PUCHINGER.

P.S. In een zin in mijn vorig artikel is een fout geslopen, waardoor een zinsdeel in zijn tegendeel is verkeerd. Deze zin moet echter luiden: „Maar evenzeer als het soms niet alleen onmogelijk maar zelfs ongeoorloofd en oneerbiedig kan zijn, om via lange redenaties en logische argumentaties te „bewijzen” dat een preek goed of slecht was, en het in sommige omstandigheden onmogelijk is te „bewijzen” welke diep religieuze boodschap J. S. Bach heeft gebracht in zijn cantates, evenmin zou het zin hebben over de aangrijpende vraagstukken die Rijnsdorp in dit boek heeft vastgelegd uitsluitend in logische vormen te twisten”.

Bibliotheekverslag 1956-1957

In een gesprek, dat ik eens had met onze professor B. Holwerda verklaarde deze me, dat hij bij bezoek aan een collega-predikant nooit verzuimde, acht te geven op diens bibliotheek. Boeken, zei hij, hebben zoveel te vertellen over hun bezitter. Ze brengen doorgaans aan 't licht of een dominé studeert, althans lust tot studie heeft, of hij probeert „bij te blijven”, naar welk onderdeel van de theologische studie zijn bijzondere belangstelling uitgaat, en zoveel meer. — Inderdaad. En onze onvergetelijke broeder zag in meer dan één opzicht scherp en vlug. Wat professor Holwerda hier opmerkt, geldt echter ook in ander en breder verband, en bovenstaand opschrift laat niet in 't onzekere, welk verband ik op 't oog heb. De gelden die via het Dames-Comité uit de kerken gestadig tot ons komen, leggen getuigenis af niet slechts in 't algemeen van 't „goede hart” dat men onze hogeschool toedraagt, maar speciaal van 't besef dat in onze kerken leeft: bij een hogeschool past een bibliotheek, en wij willen ons best doen die bibliotheek zo goed mogelijk te

maken ter ondersteuning en bevordering van de theologische studiën. Het is niet te zeggen, welk een sterke morele steun deze wetenschap aan hoogleraren, lectoren en studenten verleent. Nog gezweven van de prikkel tot ijverig studeren. Hoe kan bij deze overwegingen een verslag als dit nalaten, de Here de dank van ons hart te brengen, Hem die dit innige verband tussen kerken en hogeschool legde, en die de kerkleden instigeert om week aan week, jaar in jaar uit te volharden in deze opmerkelijke vorm van studiehulp?

De omzetting van de bedragen, verzameld door de actieve helpsters en het diligente Dames-Comité in voor onze Bibliotheek geschikt studie-materiaal betekende ook in het achter ons liggend cursusjaar een belangrijke verrijking van onze boekenschat.

(In het verslag volgt dan een brede lijst van boeken die in de loop van dit cursusjaar zijn aangeschaft: algemene werken, boeken op het terrein van het Oude Testament, het Nieuwe Testament, op het gebied van Dogmatiek en Ethiek, voor de vakken Kerkge-

schiedenis, Kerkrecht en Symboliek, voor de ambtelijke vakken, filosofie en zending. Wegens gebrek aan ruimte kan deze lijst hier niet worden afgedrukt. De Bibliothecaris is hiermee bekend. Red.)

De grote goedheid des Heren over ons, dit ons toedelen van zóveel studiewerken voor de Opleiding! Wordt die milde goedheid op prijs gesteld? Wordt van onze Bibliotheek voldoende gebruik gemaakt?

Over dit „voldoende” kunnen vanzelf de meningen uiteenlopen; U kunt zichzelf enigszins een oordeel vormen, als U nota neemt van de volgende cijfers, waarbij die van de vorige cursus tussen haakjes zijn geplaatst.

Uitgeleend werden in totaal 2139 boeken (2069), waarvan uit eigen Bibliotheek 2069 (1960), uit andere Bibliotheken 71 (109).

In de kring der Hogeschool werden uitgeleend 1478 werken (1456), naar buiten 661 (613).

Daarbij komt dan nog het boekengebruik in de Studiezaal; dit is moeilijk na te gaan, want de studenten bedienen zichzelf van de literatuur, die daarheen overgebracht is; het aantal bezoekers van deze zaal bedroeg deze cursus 580.

Misschien zou de Bibliotheek nog wat meer hulp kunnen verschaffen aan de predikanten; ik meen dat het getal van hen, die bij ons boeken aanvragen, nog wel wat groter kon zijn. Vooral nu die hulp hun zo weinig verplichting oplegt, wijl zowel de kosten van zending als die van retour-zending door de Bibliotheek worden gedragen. Deze kosten waren voor de afgelopen cursus in totaal f 119.19 (vorige cursus f 89.01; in rekening is echter te brengen de verhoging der post-tarieven).

Een bibliophiel, Théodore Leclercq, had boven zijn kostbare boekerij een tweeregelig latijns vers aan laten brengen, dat vertaald hierop neerkomt:

Van uitgeleende boeken is het treurig lot:

De ene maakt ze zoek, de ander ze kapot.

Onze ervaring stemt met dit pessimistisch getuigenis geenszins overeen: globaal genomen kunnen we zeer tevreden zijn.

De staat van ontvangsten en uitgaven geeft het volgende beeld: credit in totaal f 21529.49, debet f 21707.79; nadelig saldo f 178.30.

Ons bezit bedroeg daartegenover: Saldo Sallandsche Bank f 3247.89; Nuts-Spaarbank f 590.95; in kas f 94.94, totaal f 3933.78. —

Gaarne wil ik nog even de giften vermelden; van G. S. ontvingen we f 1.—; van J. L. f 3.50; van A. M. H.—R. f 2.50; van J. P. f 0.50; via Lector Lettinga opbrengst collecte na lezing met lichtbeelden op de gemeentevergadering te Doorn-Driebergen f 23.—; via Prof. P. Deddens f 57.55. Aan alle gevers en geefsters onze zeer hartelijke dank!

Behalve deze pecuniaire giften ontvingen we nog van 47 personen, kerken, verenigingen, corporaties, firma's enz. 149 boeken en brochures, die we mede onder grote dank aanvaard hebben. Wat ons 't diepste treft is het warme medeleven, waarvan deze giften en gaven getuigen.

Zeer erkentelijk zijn we voor de verleende medewerking van Deputaten-Curatoren en Deputaten-Financiële, en niet het minst voor de prestaties van de Dames en de wekelijks er op uittrekkende meisjes. Natuurlijk komen laatstgenoemden in elk jaarverslag voor. Maar ze treden niet voor 't voetlicht. Ik moet hier onwillekeurig denken aan 't Arabische spreekwoord: „de blikken der menigte verslijten het gelaat der jonkvrouw”.

Doch haar pretentieloos werk — hoe wordt het op prijs gesteld! —

Eén is er die ons aller arbeid kent en keurt. Van Hem is het ganse beleid van de studiën aan deze Hogeschool en haar hulpmiddelen, en eigenlijk is elke regel uit bovenstaande opsomming een lofzegging op Zijn goedheid en trouw. In elke gave komt Hij mee, het geloof ziet Hem, dankt en aanbidt Hem. Moge onze Hogeschool met alle arbeid die in haar en voor haar geschiedt bij de voortduur dienstbaar zijn aan de heiliging van Zijn Naam.

De Bibliothecaris,

P. DEDDENS.

ELKANDER RECHT DOEN

De HEERE eist van ons in Zijn Woord, dat we elkanders eer en goed gerucht naar ons vermogen zullen voorstaan en bevorderen. Dus niet elkanders woorden verdraaien of van een bepaalde zijde verkeerd belichten.

We behoeven als broeders en zusters in de kerk het niet in alle dingen aanstonds met elkaar eens te zijn, maar we moeten elkaar wel in alles recht doen. En als we iemands betoog of gevoelens bestrijden, dan moet onze bestrijding eerlijk en oprecht zijn.

Het komt veelvuldig voor (men moet er maar eens op letten!), dat iemand zijn oordeel en mening over een zaak ten beste heeft gegeven in een of ander artikel, en dat een ander scribent er tegen in gaat, maar zó, dat het eerst geschrevene in caricatuur wordt gebracht, en tegen die caricatuur de strijd wordt aangeboden. Of — want zo gebeurt het ook — men plaatst de persoon waartegen men opponeert eerst in een bepaalde hoek, waar hij niet hoort en ook geenszins staan wil, en gaat dan verder waarschuwen tegen „dat soort mensen”.

Dit mag, broeders, onder ons alzo niet zijn. We moeten daar elkander maar tegen blijven waarschuwen, en ons zelf in acht nemen om er in geen enkele vorm aan mee te doen. Want de waarheid en de vrede (in dit geval het welzijn onzer kerken) worden er niet mee gediend. Jacobus zegt: de Geest, die in ons woont, heeft die lust tot nijdigheid? We zouden er bij kunnen vragen: de Geest, die in de kerkelijke pers leiding moet geven, heeft die lust tot onnodig geharrewar, tot onbroederlijk twistgeschrijf, tot het bestrijden van caricaturen, tot het geduwd worden in een hoek, waar men niet staan wil, tot het scheef belichten en zo verdraaien van iemands woorden? Neen, zegt Jacobus: de Geest geeft meerdere genade, d.w.z. het werk des Geestes is, dat er onderling meer welwillendheid en vriendelijkheid (genade, in de zin van gunst) komt.

Strijdt men in de kerk vóór of tegen een

bepaalde zaak, of heeft men tegen iets gewichtige bezwaren, dan moge een ander van een geheel tegengesteld gevoelen zijn en daarvoor in het strijdperk treden, maar hij doe zijn tegenstander in ieder geval recht, en ga niet vechten tegen een caricatuur-pop, onderwijl hij de mensen doet geloven, dat het zijn ware tegenstander is.

B. TELDER.

BOEKBESPREKING

Kohlbrugge en Kuyper in hun Wederzijds Contact

door Dr K. Groot

firma Bosch en Keuning, Baarn.

Het boek, waarvan de titel hierboven is afgeschreven acht ik een mooi, en ook een, voor onze tijd, zeer nuttig boek.

De schrijver tekent het contact, dat er is geweest tussen de twee grote theologen, Kuyper en Kohlbrugge.

Om dit „contact” gaat het hem. — Wat hij zegt over de „leer”, de „theologie”, van deze beide mannen is niet bedoeld als een volledige tekening, nog minder als een beoordeling van hun theologie, maar heeft geen andere strekking, dan deze: „te laten zien hoe het verloop van het contact tussen Kuyper en Kohlbrugge beheerst werd door het onderscheiden karakter van beider theologie”.

Ik acht het een grote verdienste van dit boek, dat het, zonder dat dit opzettelijk wordt uitgesproken, de lezer laat gevoelen, dat er, gezien het diepgaand verschil tussen de theologie van Kuyper ter ener en die van Kohlbrugge ter ander zijde, van een geregeld, voortdurend contact geen sprake kon zijn. Zij zochten elkander, maar werden, zodra zij met elkander in aanraking waren

gekomen, onmiddellijk ook weer door elkander afgestoten.

Indien, zoals de schrijver ons laat zien, bij alle verschil van inzicht en streven, de wederzijdse waardering van gaven en verdienste bleef bestaan, lijkt mij dit bij Kuyper tegenover Kohlbrugge sterker te zijn geweest dan omgekeerd.

Misschien speelde hierin bij Kuyper een rol, zijn begeerte, Kohlbrugge met zijn volgelingen, dienstbaar te maken aan de verwikkeling van zijn politieke idealen.

Dr. Groot verklaart die blijvende gebondenheid van Kuyper aan Kohlbrugge hieruit, dat Kuyper in de tijd zijner tweede bekering, zoveel aan Kohlbrugge had gehad.

Op bldz. 219 schrijft hij: „Het was zelfhandhaving van den bekeerden Kuyper, dat hij zich aan Kohlbrugge gewonnen gaf. Sprak en handelde Kohlbrugge niet in geloof, dan wankelde ook de grond onder zijn voeten, want in zijn bekering had hij mede van Kohlbrugge de zekerheid verkregen”.

Dat lijkt mij niet juist. Dat Kohlbrugge Kuyper heeft geholpen om tot zekerheid des geloofs te komen, wil ik gaarne aannemen. Maar als 't waar zou zijn, wat de schrijver hier zegt, zou de zekerheid bij Kuyper hebben gerust op Kohlbrugge en niet op het Woord Gods. En dat kan niet. Wie eenmaal God, in Diens Woord, tot zich heeft horen spreken en wie zich aan dat Woord gewonnen heeft gegeven, op dat Woord „Amen” heeft gezegd, is voor zijn zekerheid en rust niet meer afhankelijk van enig mens.

Nog eens, dat Kuyper Kohlbrugge meer vasthield, dan Kohlbrugge Kuyper vindt zijn oorzaak m.i. hierin dat Kuyper, als vrucht van heel zijn levenshouding en idealen Kohlbrugge meende nodig te hebben, wat bij Kohlbrugge, in overeenstemming met heel zijn theologische instelling, met betrekking tot Kuyper nooit mogelijk was.

Ik weet wel, dat het hier de plaats niet is om in den brede te gaan schrijven over de theologie van Kuyper en Kohlbrugge, maar dit éne wil ik toch graag zeggen.

Dr. Groot schrijft, dat Kohlbrugge en Kuyper beide hun uitgangspunt hadden in de Schrift en in Calvijn, maar dat zij beide verder zijn gegaan dan Calvijn.

Dat is niet helemaal duidelijk gezegd.

„Verder gaan” kan tweërlei betekenen. Het kan zijn een verder gaan dan Calvijn, in dien zin, dat wat Calvijn leerde, door deze beide mannen tot verdere ontplooiing is gebracht, verhelderd, verdiept.

't Kan ook betekenen, dat zij, verder gaande dan Calvijn, zich van Calvijn hebben verwijderd.

Zo nu is het hier. Kuyper in zijn speculaties over de wedergeboorte en Kohlbrugge in zijn prediking van de heiligmaking hebben zich verwijderd van Calvijn en daarin van de Schrift. Al heeft Kohlbrugge waardevolle dingen van de heiligmaking gezegd, zijn „stelsel” verwijderd zich van Calvijn en van de Schrift.

Ik meen, dat juist hierin de controversie wortelt tussen Kuyper en Kohlbrugge, waardoor voortdurend contact was uitgesloten.

Maar ondanks het feit, dat men het in alles met Dr Groot niet eens kan zijn en dat men in bepaalde dingen een scherper zien van de zaken zou begeren, is dit boek een prachtig, waardevol boek, dat met grote „objectiviteit” geschreven, door „Kuyperianen” en „Kohlbrugianen” zonder ergernis kan worden genoten en dat, voor wie het ernstig leest en overdenkt een goede hulp kan zijn bij het zoeken van de weg, waarin wij ook in onze dagen, hebben te wandelen.

Ik hoop, dat vooral veel dominees dit boek zullen bestuderen.

D. v. D.

Persschouw

Over het dansen op de Middelbare Scholen

In „Christelijk Gymnasium en Middelbaar onderwijs” werd een discussie gevoerd over het bovenstaande onderwerp. Een discussie welke een principiële polemiek werd. Dr T. J. Poppema wees dit dansen af. Dr Ornée verdedigde het. Op wat deze laatste schreef reageerde Dr Poppema o.a. met het volgende:

Kijk eens collega Ornée. We leven ons dagelijks leventje helemaal niet met ons

verstand en op de basis van allerlei argumenten. En helaas veel te weinig uit beginselen, die werkelijk in het Woord van God verankerde principes zijn. We leven met ons gevoel. Dat is heel niet erg, als dat gevoel maar gevormd werd en wordt door directe of indirecte invloed van Gods openbaring op ons leven. Dan ontstaat, dacht ik, een Christelijk gevoel, een intuïtie die ons zegt welke kant we op moeten, bij de oplossing van allerlei problemen in het leven. Vanuit het hart, niet vanuit het verstand, zijn de uitgangen tot het leven. Daarom schreef ik ook, dat er over dit probleem, teveel gerationaliseerd wordt. Er is best een prima rationale redenering mogelijk, die het verstand bevredigt en die ons „rustig” de dansvloer kan doen openstellen. Die redeneringen worden aan de lopende band ontwikkeld, maar missen de kracht van de overtuiging, die nodig is om het bezorgde hart te bevredigen. Uit een paar brieven, die ik ontving, bleek me dat er meer van die bezorgde harten zijn. Het zijn maar brieven, geen publieke, vlammende artikelen. Het ligt ook voor de hand, dat in de eerste plaats hij publiekelijk reageert die het geheel oneens is met was hij leest.

Zo'n verstandelijk betoog met argumenten vóór het dansen kan ook historisch reformatorisch worden opgezet. Dat heeft collega Ornée gedaan. Maar het zegt me niks! Ook reeds verstandelijk niet. Hij doet goed verschil te maken tussen de dans en het dansen. Misschien wel op soortgelijke wijze als tussen de film en de bioscoop, de toast en het drinkgelag enz.

Ik heb indische dansen gezien in het kader van een tropenavond. Wat heeft deze cultuuruiting te maken met de pareldans van onze eeuw in het beschaafde westen? Beschamend weinig. De arme Marnix, kon toch ook niet weten, dat U, collega Ornée, hem een vieraal eeuwen later, zou gaan citeren om het dansen van het midden der 20ste eeuw in de Christelijke school ingang te doen vinden. Hij kon niet weten welk „culturaspect” die dans van hem zou gaan vertonen. U weet dit thans wel. Hij kon mogelijk David's dans nog ten tonele voeren, maar U niet. Tenzij U kans ziet, met Uw leerlingen, op Uw feestavonden te dansen ter ere van God uit dank voor de in Christus geboden verlossing, waarvan U spreekt in Uw artikel. Maar de discussies op de jaarvergadering wezen uit dat men dit genot niet als gave Gods met dankzegging kon genieten. Misschien om technische redenen niet.

Calvijn liet een ander geluid horen, maar Marnix begreep hem. Ik citeer Ornée, die Marnix citeert: „dat men in Genève alle dansen verbod, hangt samen met het feit, dat er daar misbruiken en ongewenste excessen voorkwamen, zoals nog wel gebeurt bij sommige volken”. Toen ook al!

Ik voel me, door de redenering van collega Ornée nog niet beroofd van de morele steun van Calvijn en Marnix; met name niet als het gaat om de richting waarin hun religieuze instructie zich beweegt. Daarom bracht ik aan het slot van mijn laatste artikel de economie van Gods Koninkrijk ter sprake. Ik begrijp niet hoe aan een dissertatie, gewijd aan de studie van Marnix' stijl, een stelling kan worden toegevoegd ten gunste van dansonderwijs aan Christelijke middelbarescholen. Of het moest al zijn dat de schrijver al studerende en zwoegende op het literaire oeuvre, de teneur van Marnix' leven en werken is ontgaan. Ik wist dat collega Ornée, die de dissertatie schreef, dus wel moest reageren. Want dat dansonderwijs is niet te abstraheren van het dansen in onze tijd. En dit laatste leert men niet kennen uit historische studies, maar door aanschouwen en door het beluisteren van gesprekken onder jongelieden en taleurgestelde ouders.

Als collega Ornée zich met zijn vrouw op de dansvloer beweegt, zal dat voor hen een kunstzinnig genot zijn en voor de toeschouwers „eine Augenweide”. Maar laat hij nu zelf eens gaan kijken naar het dansen van jonge mensen, ook van middelbare scholen in de vacantiencentra, tot diep in de nacht, met het kamperen op de achtergrond en de ellende die daarvan komt. En nu zegt Ornée, dat zulks het geval is door slechte geoefendheid. Nou, dat geloof ik niet! Er is een heel andere „oefening” nodig om aan die gevaren te ontsnappen! Let wel collega Ornée, dit is nog geen beginselverklaring!

Ik ken collega's, met een sterk ethische

karacterinslag, die aan deze feiten voorbijgaan. Ik begrijp dat. Maar men dient het leven slechts verantwoord te versieren en in de opvoeding voor te gaan in zelfverloochening.

Het doet me leed, dat collega Ornée mijn schrijven gevaarlijk vindt. Hij ziet me, denk ik als iemand, die de domper wil zetten op de blijheid en vrijheid van de christen. Die vreugde in het christelijk leven is gebaseerd op het heilsfeit dat met „Verlossing” volgens Ornée nog maar zwakjes is aangeduid. Dat woord „Verlossen” krijgt echter te meer inhoud, naarmate we onze ellende beter kennen. Die ellende is dat we in zonde ontvangen en geboren zijn en dagelijks onze schuld groter maken.

Die ellende wordt gekend uit de wet Gods. Bij confrontatie van ons leven met de wet van God, wordt ons de grootheid van de verlossing duidelijk. Dan is dat woord ook geen zwakke aanduiding meer voor Christelijke vreugde en vrijheid. Maar wel een zaak, die tot dankbaarheid noopt, een dankbaarheid, die tot zo grote vreugde aanleiding moest geven, dat we er geen raad mee weten.

We weten er ook geen raad mee, dat blijkt wel uit onze discussie.

Als ik zorgen heb op school of in huis, loop ik met een miserabel gezicht rond, en de verlossing doet me niks. Ik wantrouw op zeker ogenblik Gods leiding in heel mijn houding. Maar dat de verlossing geen realiteit is in ons leven komt omdat wij onze ellende niet voldoende erkennen. We tillen onze zorgen veel zwaarder dan onze zonden.

Maar ook naar een andere kant, naar de zijde van het leven in majeur, weten we onze vreugde geen vorm te geven, waarin we getuigen van onze Verlossing in Christus. In het leed is de weg naar God makkelijker te vinden dan in vreugde.

Zo gauw we dus met te gaan dansen op een schoolfeest de kans zien beter dan voorheen, God onze dankbaarheid voor de verlossing te tonen, zullen we tot deze daad kunnen overgaan. Want de Christelijke vrijheid, ik

zeg het nogmaals, is een vrijheid in gebondenheid aan het levensoffer van Gods eigen Zoon.

Overigens, Collega Ornée, weet ik niet bij wie ik „achter” ben, als er op een schoolfeest in Groningen nog niet gedanst wordt. We spannen ons in voor dit feest. En het lukt elk jaar weer.

Het zou ons minder moeite, zorg en tijd kosten, als we gezellig gingen dansen, en dan zou iedereen nog „actief” aan het vermaak mee doen ook. Dat schijnt belangrijk te zijn! Het „geduvel” waarover Dr Ornée het heeft, wordt eerst ernstig, als leraren beginnen te rommelen.

Overigens gaf de apostel Paulus een ander voorbeeld. Hij heeft het moeilijke probleem van het eten van offervlees, nimmer behandeld als lastig „geduvel” maar als een ernstige zaak.

Ik stel overigens meer prijs op Uw afkeurende kritiek dan op Uw medelijden. Die is geheel misplaatst.

En wat de toekomst betreft, er is een verschuiving in de normativiteit van onze zeden mogelijk, maar niet in de richting, die Gods Woord aan ons doen en handelen wil geven. En ik hoop, zolang ik mag helpen leiding geven aan Christelijk middelbare schooljeugd, bij elke activiteit te speuren naar de gerichtheid daarvan. Onze scholen bedoelen toch de komst van het Rijk te dienen? Laten we dan daarin onze verantwoordelijkheid dragen. U de Uwe, ik de mijne, als het kan samen de onze. En laten we dan ook economisch werken. Er is zoveel werk!

Het is inderdaad een „teken des tijds” dat in de wereld van het christelijk middelbaar onderwijs over dit dansen van jongens en meisjes wordt gediscussieerd!

En de vraag laat zich niet onderdrukken: ontstaat een dergelijke discussie doordat men „de richting, die Gods Woord aan ons doen en handelen wil geven” scherper ziet en trouwer volgt — of omdat men die uit het oog verloor?

KERKNIEUWS

Het abactiaat van „Franciscus Gomarus” V.G.S. te Leiden wordt waargenomen door mej. C. C. Jasperse, Witte Singel 72, Leiden.

INGEZONDEN

Geachte Redactie.

Zou ik voor onderstaande een weinig plaatsruimte mogen vragen?

Reeds jaren stuit ik op een praktijk in ons kerkelijk leven, die niet in overeenstemming is met de ernst van het H. Avondmaal. Het komt n.l. herhaaldelijk voor, dat leden „van buiten” als gast vragen te mogen deelnemen aan het Avondmaal, zonder dat ze een schrijven van hun kerkeraad (pred. of scriba) kunnen overleggen, waaruit blijkt, dat ze gerechtigd zijn tot deelname aan het Avondmaal. Het verzoek komt vaak pas vlak voor de dienst, en dan wordt de kerkeraad voor een beslissing gesteld: toelaten of weigeren. Men moet op goed vertrouwen of op introductie van een familielid in de gemeente, het dan maar „geloven”. Men wil ook niemand voor het hoofd stoten. Het is zo buitengewoon onprettig tegen iemand, die met ons de dood des Heren wenst te gedenken, te moeten zeggen: het gaat niet. Het lijkt zo formeel, alsof het alleen om „dat onnozele briefje” zou gaan. En zo staan de zaken toch niet. Het gaat om het heilig houden van de Dis des Verbonds. De kerkeraad heeft daarop toe te zien, is daar verantwoordelijk voor. Maar dan moet men dat de kerkeraad ook niet onmogelijk maken, door onachtzaamheid en slordigheid. Laat nu ieder, die elders het Avondmaal wil gebruiken, tevoren zich tot zijn predikant of scriba van de kerkeraad wenden, om een bewijs van gerechtigd zijn tot deelname. En als men pas ter plaatse zijnde merkt, dat daar Avondmaal gevierd zal worden, laat men dan het de kerkeraad niet moeilijk maken met een verzoek, dat, zonder zulk een bewijsschrift, werkelijk niet kan worden ingewilligd. Dan liever geen Avondmaal vieren. Als men zelf leert beseffen, hoe moeilijk men het de kerkeraad maakt, om één te zeggen, — wat in zo'n geval toch werkelijk eigenlijk móet —, dan laat men

liever zulk een verzoek achterwege, of zorgt voor het onmisbare bewijsschrift.

Het leek me goed, vooral in vacantietaid, de aandacht van alle leden onzer kerken hierop eens te vestigen, langs deze weg. Velen handelen niet in opzettelijke, maar goedmoedige en soms onwetende onnadenkendheid in dezen.

Met dank voor plaatsing,

Ds C. P. PLOOY, Heemstede.

Candidaats-examina:

Geslaagd voor het Candidaats-examen de Heeren:

R. Timmerman, Balistraat 17 Enschede.
T. Boersma, Varviksingel 29, Enschede.
H. de Jong, Cortgene 21, Alblasserdam.

Canadian Ref. Church Hamilton.

Het scribaat van de Canadian Reformed Church of Hamilton is gewijzigd en luidt thans:

T. BERGSMA
138 Tuxedo Ave South
Hamilton Ont. Canada.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.